

Synet på ungdomsuddannelserne blandt unge i 9. klasse

Unge veje mod ungdomsuddannelse

INDHOLD

Synet på ungdomsuddannelserne blandt unge i 9. klasse

1	Resumé	4
<hr/>		
2	Indledning	7
2.1	Metode	7
<hr/>		
3	Valget	10
3.1	De unges valg efter 9. klasse	10
3.2	Hvornår træffes valget?	11
3.3	Ændringer af planer mellem 8. og 9. klasse	12
<hr/>		
4	Årsager til valg og fravalg af ungdomsuddannelse	14
4.1	Faktorer, der har betydning for valg af ungdomsuddannelse	14
4.2	Faktorer, der har betydning for fravalg af ungdomsuddannelse	16
<hr/>		
5	Synet på ungdomsuddannelserne	20
5.1	De gymnasiale uddannelser	20
5.2	Erhvervsuddannelserne	22

1 Resumé

Ud af en ungdomsårgang går ca. halvdelen af de unge i gang med en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse. Heraf starter langt de fleste på en gymnasial uddannelse.

De unges uddannelsesvalg er i høj grad på den politiske dagsorden. Der har i de seneste år været fokus på det faldende antal elever, der vælger en erhvervsuddannelse. En af de centrale målsætninger i erhvervsuddannelsesreformen er derfor, at flere unge skal vælge en erhvervsuddannelse. I 2020 er målet, at mindst 25 % af de unge vælger en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse. Denne andel skal stige til mindst 30 % i 2025.

I denne rapport om de unges syn på ungdomsuddannelserne i 9. klasse undersøger Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) de unges syn på hhv. erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser og ser nærmere på, hvad der har betydning for deres valg af ungdomsuddannelse.

Rapporten er en del af en større forløbsundersøgelse, der skal følge et udvalg af unge, fra de gik i 8. klasse og fire år frem, med fokus på deres valgproces og overgang til ungdomsuddannelse. Denne rapport er baseret på spørgeskemaundersøgelser og kvalitative interviews blandt unge, da de gik i 8. klasse i skoleåret 2016/2017, og da de gik i 9. klasse i skoleåret 2017/18.

Resultater

Få søger en erhvervsuddannelse direkte efter 9. klasse

45 % af de unge i undersøgelsen vælger at begynde på en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse. Det svarer til, at kun 6 % af alle de unge i undersøgelsen vælger en erhvervsuddannelse, mens 39 % vælger en gymnasial uddannelse. Hovedparten af de øvrige unge skal i forskellige former for 10. klassestilbud.

Få ændrer planer mellem 8. og 9. klasse – og flere dropper deres planer om erhvervsuddannelse

22 % af de unge ændrer deres uddannelsesplaner mellem 8. og 9. klasse. Heraf er der en særlig høj andel af unge, der havde planer om at vælge en erhvervsuddannelse. Halvdelen (52 %) af de unge, der i 8. klasse havde planer om en erhvervsuddannelse, ender med at vælge noget andet. Heraf ender de fleste med at vælge enten en ordinær 10. klasse eller en gymnasial uddannelse.

Muligheder i fremtiden har stor betydning for valget af gymnasiet

Både unge, der har valgt en erhvervsuddannelse, og unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, fremhæver, at det i høj grad har haft betydning for deres valg, at uddannelsen giver mulighed for at

arbejde med det, de gerne vil, og at de interesserer sig for uddannelsen. Men når det gælder forhold vedrørende fremtidsmuligheder, ses store forskelle mellem de to grupper af unge. Unge, som har valgt en gymnasial uddannelse, lægger i langt højere grad vægt på, at uddannelsen giver gode muligheder for videre uddannelse, og at den holder mulighederne åbne, end unge, der har valgt en erhvervsuddannelse.

Mange overvejer en erhvervsuddannelse, men fravælger det

24 % af de unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, har overvejet at vælge en erhvervsuddannelse. Ser man på de unges begrundelser for fravalg af erhvervsuddannelse, handler det for langt de fleste de unge om, at de hellere vil have en gymnasial uddannelse. Fravalget handler endvidere om, at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse, og at de ikke føler sig klar til at vælge en faglig retning. For unge, der ikke har overvejet en erhvervsuddannelse, handler fravalget desuden om, at der ikke er nogen af erhvervsuddannelserne, der interesserer dem, og at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse.

Eux tiltrækker både unge, der overvejer erhvervsuddannelser, og unge, der overvejer gymnasiale uddannelser

Blandt de unge, der har valgt en ordinær erhvervsuddannelse, har 26 % overvejet en gymnasial uddannelse, mens det gælder 60 % af de unge, der har valgt en eux, hvor erhvervsuddannelsen suppleres med gymnasiale fag og eksamen. Blandt de unge, der har valgt en eux, har 55 % desuden overvejet at vælge en ordinær erhvervsuddannelse. Kun 14 % har udelukkende overvejet en eux som mulig ungdomsuddannelse.

Unge oplever, at gymnasiet sikrer muligheder, men er hårdt og for de boglige

Gymnasiet er det mest normale valg. Sådan lyder det, når de unge i de kvalitative interviews skal sætte ord på, hvordan de ser på de forskellige ungdomsuddannelser. Derudover er der særligt fire fortællinger, der går igen, når de unge taler om deres forståelser af og syn på de gymnasiale uddannelser:

- De gymnasiale uddannelser forbedrer mine vilkår
- De gymnasiale uddannelser holder mine muligheder åbne
- De gymnasiale uddannelser er hårde at gennemføre
- De gymnasiale uddannelser er for dem, der godt kan lide at gå i skole.

Unge oplever, at erhvervsuddannelserne er for de skoletrætte og er en beslutning for livet

Når de unge taler om gymnasiet som det mest normale valg, bliver et valg af en erhvervsuddannelse automatisk til noget særligt. Der er særligt tre fortællinger, der går igen, når de interviewede unge taler om erhvervsuddannelserne:

- Erhvervsuddannelserne er for de skoletrætte
- På erhvervsuddannelserne er man aktiv og gør noget i praksis
- Når man vælger en erhvervsuddannelse, vælger man en vej for resten af livet.

Om datagrundlaget

Analyserne i denne rapport bygger på to repræsentative spørgeskemaundersøgelser blandt den samme gruppe af unge. Første spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i marts-maj 2017, hvor de unge gik i 8. klasse. Der blev indsamlet i alt 5.397 besvarelser, hvilket giver en svarprocent på 68 %. Den anden spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i marts-maj 2018, hvor de unge gik i 9. klasse. Der blev her indsamlet 4.407 besvarelser, hvilket giver undersøgelsen en samlet svarprocent på 49 %. Data fra spørgeskemaundersøgelserne er efterfølgende koblet til registerdata fra Danmarks Statistik.

Herudover er der gennemført kvalitative interviews med 46 elever i 9. klasse. De unge er interviewet to gange – i november/december 2017 og i marts/april 2018. De unge er under det første interview i gang med første halvår af 9. klasse, og de har endnu ikke modtaget deres endelige uddannelsesparathedsvurdering. Det andet interview er gennemført lige efter, de unge har valgt, hvad de vil efter 9. klasse, og har sendt ansøgning til ungdomsuddannelse eller 10. klasse.

2 Indledning

45 % af en ungdomsårgang går i gang med en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse – langt de fleste med en gymnasial uddannelse.

De unges uddannelsesvalg er i høj grad på den politiske dagsorden. Der har i de seneste år været fokus på det faldende antal elever, der vælger en erhvervsuddannelse. En af de centrale målsætninger i erhvervsuddannelsesreformen er derfor, at flere unge skal vælge en erhvervsuddannelse. I 2020 er målet, at mindst 25 % af de unge vælger en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse. Denne andel skal stige til mindst 30 % i 2025. Som led i denne indsats har man i den senere tid bl.a. indført karakterkrav til gymnasierne som led i gymnasiereformen, gennemført forskellige justeringer af uddannelsesparathedsvurderingen (UPV) og vejledningsområdet samt vedtaget at tilføre flere ressourcer til eud-området som led i aftalen ”Fra folkeskole til faglært” i form af en række forskellige initiativer.

I denne rapport undersøges uddannelsesvalget i 9. klasse med særligt fokus på, hvordan de unges syn på hhv. erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser påvirker deres valg. Hvad har betydning for de unges valg og fravalg af hhv. erhvervsuddannelse og gymnasial uddannelse? Hvornår har de truffet deres valg af ungdomsuddannelse? Og hvilken udvikling er der sket i de unges planer fra 8. til 9. klasse i relation til uddannelsesvalget?

Rapporten udgives som led i en større forløbsundersøgelse, der følger et udsnit af en årgang af unge fra 8. klasse og fire år frem med fokus på deres valgproces omkring samt overgang til ungdomsuddannelse. Formålet med undersøgelsen er at skabe en helhedsorienteret forståelse af, hvad der har betydning for de unges valgproces og overgangen til ungdomsuddannelse, herunder betydningen af de rammer og indsatser, der tilbydes i skoler, uddannelsesinstitutioner og vejledningssystem.

Rapporten er den sjette udgivelse i undersøgelsen. Alle udgivelser kan downloades fra <https://www.eva.dk/grundskole/unges-vej-mod-ungdomsuddannelse>.

2.1 Metode

Undersøgelsen er baseret på spørgeskemaundersøgelser blandt et repræsentativt udvalg af unge koblet til registerdata og kvalitative interviews. I det følgende præsenteres undersøgelsens datakilder og metode. Design og metodiske valg er beskrevet uddybende i den samlede undersøgelses metodeappendiks. Her findes også undersøgelsens litteraturliste.¹

¹ <https://www.eva.dk/sites/eva/files/2017-12/Metodeappendiks%20til%20Unges%20veje%20mod%20ungdomsuddannelse%2005122017.pdf>.

2.1.1 Kvalitative interviews med unge

De kvalitative analyser i denne rapport er baseret på individuelle interviews med 46 unge, der gik i 9. klasse i skoleåret 2017/2018. Interviewene har haft til formål at skabe indsigt i, hvordan indsatser og faktorer påvirker de unges tanker om uddannelse, herunder deres refleksioner, overvejelser, oplevelser, afklaring og forestillinger om uddannelsesvalget.

De unge er blevet rekrutteret fra ti folkeskoler, udvalgt på baggrund af spredning på kriterierne elevgrundlag og overgangsfrekvens til ungdomsuddannelse, og udgør dermed en differentieret gruppe af elever, som kan forventes at opleve forskelligartede overgangsforløb. De 46 elever er en del af et kvalitativt panel på i alt 60 elever, som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) følger i fire år. De unge er blevet interviewet én gang i 8. klasse og to gange i 9. klasse.

I denne rapport anvendes udelukkende data fra de gennemførte interviews i 9. klasse. Interviewene er gennemført i november/december 2017 og i marts/april 2018. De unge er under det første interview i gang med første halvår af 9. klasse, og de har endnu ikke modtaget deres endelige uddannelsesparathedsvurdering. Det andet interview er gennemført lige efter, de unge har valgt, hvad de vil efter 9. klasse, og har sendt ansøgning til ungdomsuddannelse eller 10. klasse.

Data fra interviewene er blevet transskriberet og derefter systematisk kodet og kondenseret ved brug af en såkaldt framework-tilgang (tematisk aksekodning) med henblik på at identificere mønstre i data. Kodningen er foretaget i analyseprogrammet QSR NVivo.

2.1.2 Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaundersøgelsen har haft til formål at sikre et bredt, repræsentativt datagrundlag, der kan sige noget om de unges baggrund, trivsel, oplevelser, holdninger og tilgange til uddannelse og arbejde. Der er gennemført to spørgeskemaundersøgelser blandt den samme gruppe af unge på folkeskoler og privatskoler.

Første spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i marts-maj 2017, hvor de unge gik i 8. klasse. Der blev indsamlet i alt 5.397 besvarelser, hvilket giver en svarprocent på 68 %. Den anden spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i marts-maj 2018, hvor de unge gik i 9. klasse. Der blev her indsamlet 4.407 besvarelser, hvilket giver undersøgelsen en samlet svarprocent på 49 %.

De indsamlede spørgeskemadata er koblet til relevante registre i Danmarks Statistisk (DST) og fra Styrelsen for It og Læring (STIL). Registerdata er koblet til spørgeskemadata med henblik på at undersøge spørgeskemaundersøgelsens repræsentativitet og supplere analyserne med oplysninger om de unges baggrund, herunder forældres uddannelser og indkomst, bopæl, alder mv. Derudover er uddannelseshistorik og data om elevernes uddannelsesparathed blevet inddraget. I forbindelse med kobling til registerdata i Danmarks Statistik er en række elever i stikprøven udeladt af analyserne på grund af manglende registeroplysninger. I nogle analyser indgår desuden udelukkende de unge, der har besvaret begge spørgeskemaundersøgelser. Det betyder, at N i tabellerne kan variere.

2.1.3 Projektgruppe

Den aktuelle rapport er udarbejdet af en projektgruppe med følgende deltagere:

- Chefkonsulent Anne Sophie Madsen (projektleder)
- Seniorkonsulent Mia Uth Madsen

- Konsulent Anne Kyed Vejbæk
- Juniorkonsulent Amalie Noer Rasmussen.

Den samlede undersøgelse følges af en ekspertgruppe bestående af lektor Mette Pless, seniorforsker Jens Peter Thomsen samt leder af UU Lillebælt og formand i UU Danmark Anders Ladegaard. Ekspertene bidrager til løbende kvalificering af dataindsamlingsværktøjer, analyser og afrapporteringer i projektet.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) følger overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse

Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse er en overgang på flere fronter – både personligt, socialt og fagligt. Men hvordan opleves overgangen fra de unges eget perspektiv? Hvilken udvikling sker der med den enkelte unge fra 8. klasse, til den unge er i gang med en ungdomsuddannelse – eller laver noget helt andet? Og på den baggrund: Hvad er en god overgang, og hvordan kan de professionelle omkring de unge understøtte den?

Det undersøger EVA ved at følge de unge, der gik i 8. klasse i skoleåret 2016/17, frem til 2020.

Formålet med undersøgelsen

Det overordnede formål med undersøgelsen er at skabe en helhedsorienteret forståelse af, hvad der har betydning for de unges valgproces og overgangen til ungdomsuddannelse, herunder betydningen af de rammer og indsatser, der tilbydes i skoler, på uddannelsesinstitutioner og i vejledningssystemet. Ved at følge de unge i en længere periode får vi en forståelse af, hvordan overgangen opleves fra de unges eget perspektiv, og herunder viden om udviklingen i den enkelte unges valgproces – så at sige mens den finder sted.

Konkret følger vi den årgang, der gik i 8. klasse i 2016/17. Vi undersøger blandt andet, hvordan familie, venner, faglige samt ikke-faglige kompetencer, skift i de unges personlige forhold, faglig og social trivsel og konkrete skole- og vejledningsindsatser har indflydelse på de unges tanker om fremtiden og deres oplevelse af at skulle træffe valg om uddannelse. Og vi ser efterfølgende på, hvordan dette valg bliver fastholdt eller ændret – og hvorfor. Målet er, at vi gennem en bedre forståelse af processerne, påvirkningerne og samspillet i den samlede overgang kan få et meget mere kvalificeret udgangspunkt for at tale om og definere den gode overgang og dermed også mulighed for at drøfte, hvordan de professionelle omkring de unge, ikke mindst lærere og vejledere, kan understøtte den.

Metode

Undersøgelsen følger elever fra 8. klasse og fire år frem, til de har påbegyndt ungdomsuddannelse eller valgt andre veje.

Undersøgelsen kombinerer kvalitative og kvantitative datakilder for at opnå en helhedsorienteret forståelse af overgangen. Vi gennemfører årlige spørgeskemaundersøgelser blandt ca. 8.000 unge og interviewer hvert år ca. 60 unge fra hele Danmark.

Rapporter

Der er udgivet en række rapporter i serien. De kan hentes via følgende link:

<https://www.eva.dk/grundskole/unges-vej-mod-ungdomsuddannelse>.

3 Valget

10. klasse, erhvervsuddannelse, gymnasial uddannelse – eller noget helt andet? 1. marts skal valget træffes: Hvad skal der ske efter 9. klasse?

45 % af de unge i undersøgelsen vælger at begynde på en ungdomsuddannelse. Det svarer til, at kun 6 % af alle de unge i undersøgelsen vælger en erhvervsuddannelse (herunder eux (2 %)), mens 39 % vælger en gymnasial uddannelse.

Mange af de unge har truffet deres valg af ungdomsuddannelse lang tid før 1. marts. Og hovedparten af de unge ender med at vælge den uddannelse, de også havde planer om året før – i 8. klasse. Dog er der en betragtelig andel af de unge, der i 8. klasse havde planer om en erhvervsuddannelse, der i mellemtiden er gået bort fra den idé.

3.1 De unges valg efter 9. klasse

Tabel 3.1 viser, hvad de unge i undersøgelsen skal efter 9. klasse. Kun 6 % af de unge i undersøgelsen har valgt en erhvervsuddannelse eller en eux, mens 39 % har søgt en gymnasial uddannelse.² Langt hovedparten af de øvrige unge skal i forskellige former for 10. klassestilbud.³

TABEL 3.1

Hvad skal du, når du er færdig med 9. klasse?

	Antal	Procent
10. klasse (ordinær)	748	17 %
10. klasse (efterskole)	1.391	32 %
10. klasse (erhvervsskole)	57	1 %
Erhvervsuddannelse	168	4 %
Eux	84	2 %
Gymnasial uddannelse	1.679	39 %

² Disse tal stemmer nogenlunde overens med den reelle søgning til ungdomsuddannelserne, som er opgjort af Styrelsen for It og Læring (STIL) på <https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Reports/1684.aspx>. Ud af alle unge i undersøgelsen, der svarer, at de har søgt en ungdomsuddannelse, har 13 % søgt en erhvervsuddannelse. I den nationale opgørelse fra STIL opgøres søgningen til erhvervsuddannelserne til 14,6 % ud af alle unge, der har søgt en ungdomsuddannelse direkte fra 9. klasse.

³ Læs mere om de unges be væggrunde for valget af 10. klasse i rapporten "Valget af 10. klasse", som EVA udgav i 2018.

	Antal	Procent
Forberedende tilbud (fx egu)	23	1 %
Andet	191	4 %
Ved ikke	10	0 %
Total	4.351	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Data er indsamlet efter 15. marts 2018, dvs. efter fristen for tilmelding til 10. klasse og ungdomsuddannelse.

Note: "Andet" rummer kategorierne "Ud at rejse, herunder udvekslingsophold i udlandet", "Have et arbejde (tjene penge) og "Andet (mulighed for at skrive)".

3.2 Hvornår træffes valget?

En stor andel af de unge har vidst i længere tid, hvilken type ungdomsuddannelse de ville vælge. Tabel 4.1 viser, at 70 % af de unge besluttede sig for en ungdomsuddannelse i løbet af det sidste år eller for mere end et år siden. 17 % af de unge har taget beslutningen inden for den sidste måned.

TABEL 3.2

Hvornår besluttede du, hvilken type ungdomsuddannelse du ville vælge?

	Antal	Procent
Den sidste måned	337	17 %
De sidste tre måneder	245	13 %
Det sidste år	835	43 %
For mere end et år siden	514	27 %
Total	1.931	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Generelt er størstedelen af de unge sikre på, at deres valg efter 9. klasse er det rigtige for dem. 90 % af de unge svarer, at de er sikre eller meget sikre på deres valg efter 9. klasse, mens 10 % svarer, at de er usikre på deres valg (resultater ikke vist). Men der er stor forskel på, hvor sikre de unge er på, at deres valg af uddannelse efter 9. klasse er det rigtige for dem, og hvornår de har taget beslutningen om, hvad de skal efter 9. klasse.

Tabel 3.3 viser, at der er en sammenhæng mellem, hvornår man har truffet sin beslutning om ungdomsuddannelse, og hvor sikker man er på, at det er det rette. Blandt de unge, der er usikre på deres valg, har knap halvdelen truffet deres beslutning inden for den sidste måned før deadline 1. marts. Omvendt har langt hovedparten af de unge, der er meget sikre på, at deres valg er det rigtige for dem, truffet beslutningen i løbet af det sidste år (44 %) eller for mere end et år siden (38 %).

TABEL 3.3

Sikker på plan efter 9. klasse, og hvornår man tog beslutningen om type af ungdomsuddannelse

Sikker på plan 9. klasse	Den sidste måned	De sidste tre måneder	Det sidste år	For mere end et år siden	Total
Meget sikker (n = 1.046)	10 %	9 %	44 %	38 %	100 %
Sikker (n = 696)	21 %	17 %	47 %	15 %	100 %
Usikker (n= 189)	46 %	16 %	29 %	10 %	100 %
Total (n= 1.931)	17 %	13 %	43 %	27 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9. klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Baseret på: "Hvor sikker føler du dig på, at dit valg er det rigtige for dig?" og "Hvornår besluttede du, hvilken type ungdomsuddannelse du ville vælge?"

Note: P-værdi = 0,000.

3.3 Ændringer af planer mellem 8. og 9. klasse

Hovedparten af de unge (78 %) vælger den samme uddannelse i 9. klasse, som de i 8. klasse svarede, at de ville vælge, mens 22 % af de unge har ændret planer (resultat ikke vist).⁴

Nedenstående tabel 3.4 viser de unges valg af ungdomsuddannelser i 8. klasse, og hvad de efterfølgende har valgt i 9. klasse. Tabellen viser, at det i særlig grad er de unge, der forestillede sig, at de skulle have en gymnasial uddannelse i 8. klasse, der holder fast i det i 9. klasse (79 %). Blandt de unge, der i 8. klasse forestillede sig, at de skulle på en erhvervsuddannelse i 9. klasse, er det kun knap halvdelen, der har valgt en erhvervsuddannelse efter 9. klasse (48 %).

Det vil sige, at i alt 52 % af de unge, der i 8. klasse havde planer om en erhvervsuddannelse, har valgt noget andet i 9. klasse. Blandt de 52 % har 24 % i stedet valgt ordinær 10. klasse, 19 % har valgt en gymnasial uddannelse, og 9 % har valgt efterskole.

Uddannelsesparathedsvurderingen kan være en del af forklaringen på, at de unge har ændret planer om uddannelse. Blandt de unge, der i stedet for en erhvervsuddannelse har valgt ordinær 10. klasse, er 43 % således vurderet ikke-uddannelsesparate.

TABEL 3.4

Udvikling i uddannelsesvalget mellem 8. og 9. klasse

Planer efter 8. klasse	10. klasse (ordinær)	10.klasse (efterskole)	Erhvervsuddannelse	Gymnasial uddannelse	Total
10. klasse (ordinær) (n = 315)	66 %	15 %	5 %	14 %	100 %
10. klasse (efterskole) (n = 816)	4 %	90 %	1 %	5 %	100 %

4 Sammenligning af spørgeskemaundersøgelse gennemført i marts-maj 2018, da de unge gik i 8. klasse, og spørgeskemaundersøgelse i marts-maj 2019, hvor de unge gik i 9. klasse.

Valget

Planer efter 8. klasse	10. klasse (ordinær)	10.klasse (efterskole)	Erhvervsuddannelse	Gymnasial uddannelse	Total
Erhvervsuddannelse (n = 198)	24 %	9 %	48 %	19 %	100 %
Gymnasial uddannelse (n = 1.106)	11 %	9 %	1 %	79 %	100 %
Total (n = 2.435)	17 %	37 %	6 %	41 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9. klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Vandret = uddannelsesvalg i 8. klasse og lodret = uddannelsesvalg i 9. klasse

Note: P-værdi = 0,000.

Der kan være mange årsager til, at en ung ændrer planer. I de kvalitative interviews fremhæver en ung eksempelvis, at hendes prioriteter og interesser har ændret sig:

”I 8. klasse, der ville jeg måske være kosmetiker, men jeg fandt ud af, at det var en erhvervsuddannelse. Jeg fravalgte den, fordi jeg gerne ville have en gymnasial uddannelse. Jeg følte ikke, det var et sted, man kunne tjene mange penge, hvilket jeg også sådan gerne vil, ikke? Men jeg har også tænkt på, at virksomheden måske kunne have noget med kosmetik at gøre, så på den måde kunne man binde det sammen. Men jeg ved ikke helt. Jeg synes bare ikke, at makeup er ligeså interessant mere, som det var dengang.”

En anden ung forklarer, at han i løbet af skoleåret er blevet meget skoletræt, og at det afholder ham fra at vælge gymnasiet, som han ellers havde overvejet:

”Jeg havde også overvejet gymnasiet, men det tror jeg ikke rigtig, jeg gider. Jeg er bange for, det er for hårdt. Hælder mere til mekaniker. Overvejede gymnasiet, for dér var jeg ikke nær så skoletræt, men så gik det bare nedad, og jeg blev rigtig skoletræt.”

4 Årsager til valg og fravalg af ungdomsuddannelse

Både unge, der har valgt en erhvervsuddannelse, og unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, fremhæver, at det i høj grad har haft betydning for deres valg af ungdomsuddannelse, at uddannelsen giver dem mulighed for at arbejde med det, de gerne vil, og at de interesserer sig for uddannelsen. Men når det gælder forhold vedrørende muligheder i fremtiden, ses der store forskelle mellem de to grupper af unge. Gode muligheder for videre uddannelse, og at uddannelsen holder mulighederne åbne, betyder rigtig meget for de unge, der vælger gymnasiet, mens det betyder væsentligt mindre for de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse.

Ser man på de unges begrundelser for fravalg af erhvervsuddannelse, handler det for langt de fleste de unge om, at de hellere vil have en gymnasial uddannelse. For unge, der ikke har overvejet en erhvervsuddannelse, handler fravalget desuden om, at der ikke er nogen af erhvervsuddannelserne, der interesserer dem, og at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse. For de unge, der har overvejet en erhvervsuddannelse, handler fravalget ligeledes om, at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse. En anden vigtig årsag er dog, at de ikke føler sig klar til at vælge en faglig retning.

4.1 Faktorer, der har betydning for valg af ungdomsuddannelse

I spørgeskemaundersøgelsen er de unge, der har valgt en ungdomsuddannelse, blevet bedt om at svare på, hvilke faktorer der har haft betydning for deres valg. De unges svar er vist i figur 4.1. Her tegner sig en række interessante forskelle afhængigt af, om de unge har valgt en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

For de unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, er det særligt følgende faktorer, der har haft betydning:

- At uddannelsen giver gode muligheder for videre uddannelse (76 %)
- At uddannelsen holder mine muligheder åbne (76 %)
- At uddannelsen giver mig mulighed for at arbejde med det, jeg gerne vil i fremtiden (72 %)

De unge, der har valgt en erhvervsuddannelse, fremhæver særligt følgende faktorer:

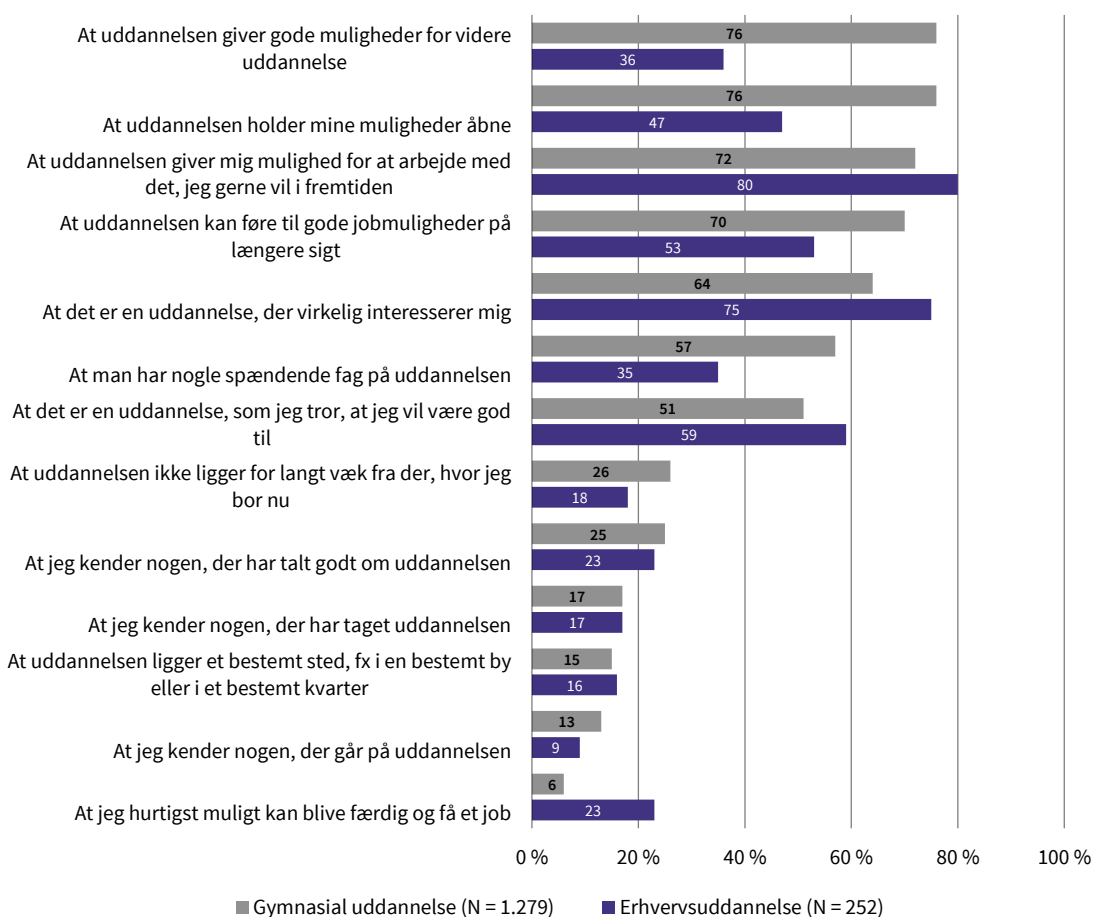
- At uddannelsen giver mig mulighed for at arbejde med det, jeg gerne vil i fremtiden (80 %)
- At det er en uddannelse, der virkelig interesserer mig (75 %)
- At det er en uddannelse, som jeg tror, at jeg vil være god til (59 %).

Særligt når det gælder forhold vedrørende fremtidsmuligheder, ses store forskelle mellem de to grupper af unge. 76 % af de unge, som har valgt en gymnasial uddannelse, svarer, at det i høj grad har betydning, at uddannelsen giver gode muligheder for videre uddannelse. Det gælder kun 36 % af de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse. Ligeledes svarer 76 % af de unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, at det i høj grad har betydning, at uddannelsen holder mulighederne åbne, mens det kun gælder 47 % af de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse.

Derudover er der en væsentlig større andel unge, som har valgt en erhvervsuddannelse, der tilkendegiver, at det i høj grad har betydning at kunne blive hurtigst muligt færdig og få et job, sammenlignet med de unge, som har valgt en gymnasial uddannelse (23 % mod 6 %).

FIGUR 4.1

Faktorer der i høj grad har haft betydning for de unges valg af ungdomsuddannelse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9. klasselever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Kun respondenter, der har svaret "I høj grad", fremgår af figuren.

Note: Kun respondenter, der har svaret, at de skal starte på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse, har fået stillet spørgsmålet.

4.2 Faktorer, der har betydning for fravalg af ungdomsuddannelse

I spørgeskemaundersøgelsen er de unge, der har valgt en ungdomsuddannelse, blevet spurgt om, hvorvidt de havde overvejet at vælge en anden type ungdomsuddannelse, og hvad der havde betydning for, at de endte med *ikke* at vælge den – eller slet ikke overvejede det.

I det følgende præsenteres resultaterne, som derved giver et kvantitativt billede på, hvordan synet på ungdomsuddannelserne har betydning for de unges valg og fravalg.

4.2.1 Fravalg af erhvervsuddannelse

Blandt den store gruppe af unge, der har valgt en gymnasial uddannelse, har 24 % overvejet en erhvervsuddannelse, mens de resterende ikke har.

Figur 4.2 oplister de årsager, der har været vigtige i forbindelse med fravalget af en erhvervsuddannelse – både blandt de unge, der har overvejet at vælge en erhvervsuddannelse, og de unge, der ikke har.

Af figuren fremgår det, at de unge i høj grad har fravalgt en erhvervsuddannelse, fordi de hellere vil have en gymnasial uddannelse. Andelen er højest for de unge, der ikke har overvejet en erhvervsuddannelse (93 % mod 80 % af de unge, der har overvejet en erhvervsuddannelse).

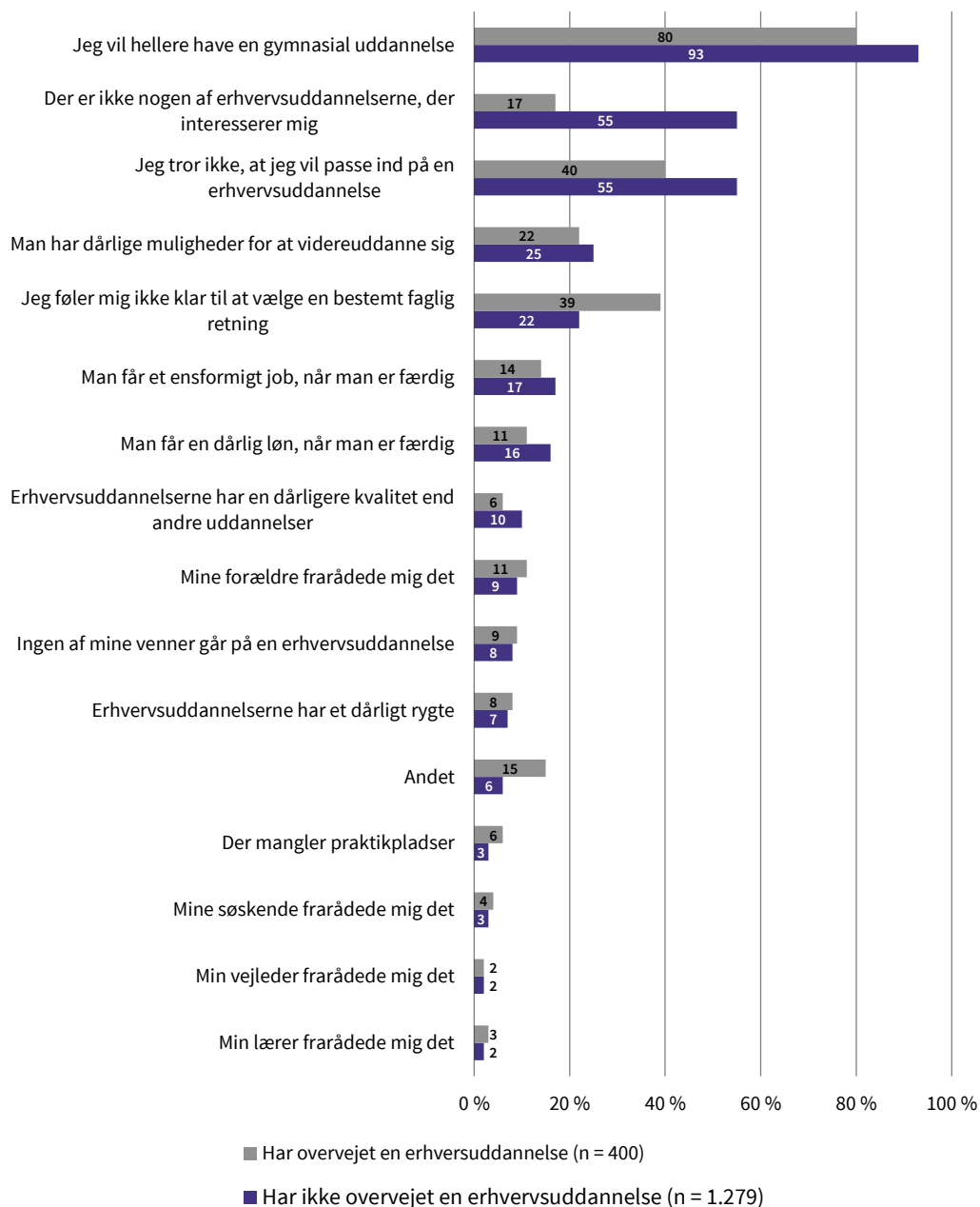
Når det kommer til øvrige begrundelser for fravalg af erhvervsuddannelserne, er det forskelle ting, de unge lægger vægt på, afhængigt af, om de har overvejet en erhvervsuddannelse. For unge, der ikke har overvejet en erhvervsuddannelse, handler fravalget primært om, at der ikke er nogen af erhvervsuddannelserne, der interesserer dem (55 %), og at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse (55 %).

For de unge, der *har* overvejet en erhvervsuddannelse, men alligevel ikke vælger den, handler fravalget ligeledes om, at de ikke tror, at de vil passe ind på en erhvervsuddannelse (40 %). En anden vigtig årsag er, at de ikke føler sig klar til at vælge en faglig retning (39 %).

I begge grupper er der også en vis andel, der angiver dårligere videreuddannelsesmuligheder som en årsag (hhv. 22 % og 25 %).

FIGUR 4.2

Faktorer der har betydning for fravalg af erhvervsuddannelse blandt unge, som har valgt en gymnasial uddannelse (N = 1.679)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9. klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er udelukkende stillet til de respondenter, der har svaret, at de starter på en gymnasial uddannelse, når de er færdige med 9. klasse.

Mindre andele af de unge (hhv. 15 % og 6 % i de to grupper af unge) har svaret "Andet" og har selv noteret andre begrundelser for fravalget af en erhvervsuddannelse. En analyse af besvarelserne viser, at særligt følgende tre forhold har betydning for fravalget:

- At erhvervsuddannelserne fører til fysisk belastende og hårdt arbejde
- At man gerne vil "bruge sine gode karakterer til noget"

- At man forbinder erhvervsuddannelserne med en særlig type af unge, som man ikke kan identificere sig med.

4.2.2 Fravalg af gymnasial uddannelse

En del af de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse, har også overvejet en gymnasial uddannelse. Blandt de unge, der har valgt en ordinær erhvervsuddannelse, har 26 % overvejet en gymnasial uddannelse, mens det gælder 60 % af de unge, der har valgt en eux, hvor erhvervsuddannelsen suppleres med gymnasiale fag og eksamen.⁵ Blandt de unge, der har valgt en eux, har 55 % desuden overvejet en ordinær erhvervsuddannelse. Kun 14 % har udelukkende overvejet en eux som mulig ungdomsuddannelse (resultater ikke vist).⁶

Som de væsentligste årsager til ikke at vælge en gymnasial uddannelse fremhæver de unge, der har valgt en erhvervsuddannelse (inkl. eux) (jf. figur 4.3):

- At de har mere lyst til en praktisk uddannelse (56 %)
- At der går lang tid, før de kan komme ud og få et job (32 %)
- At de ved, hvilken slags job de vil have, og at det kræver en erhvervsuddannelse (35 %).

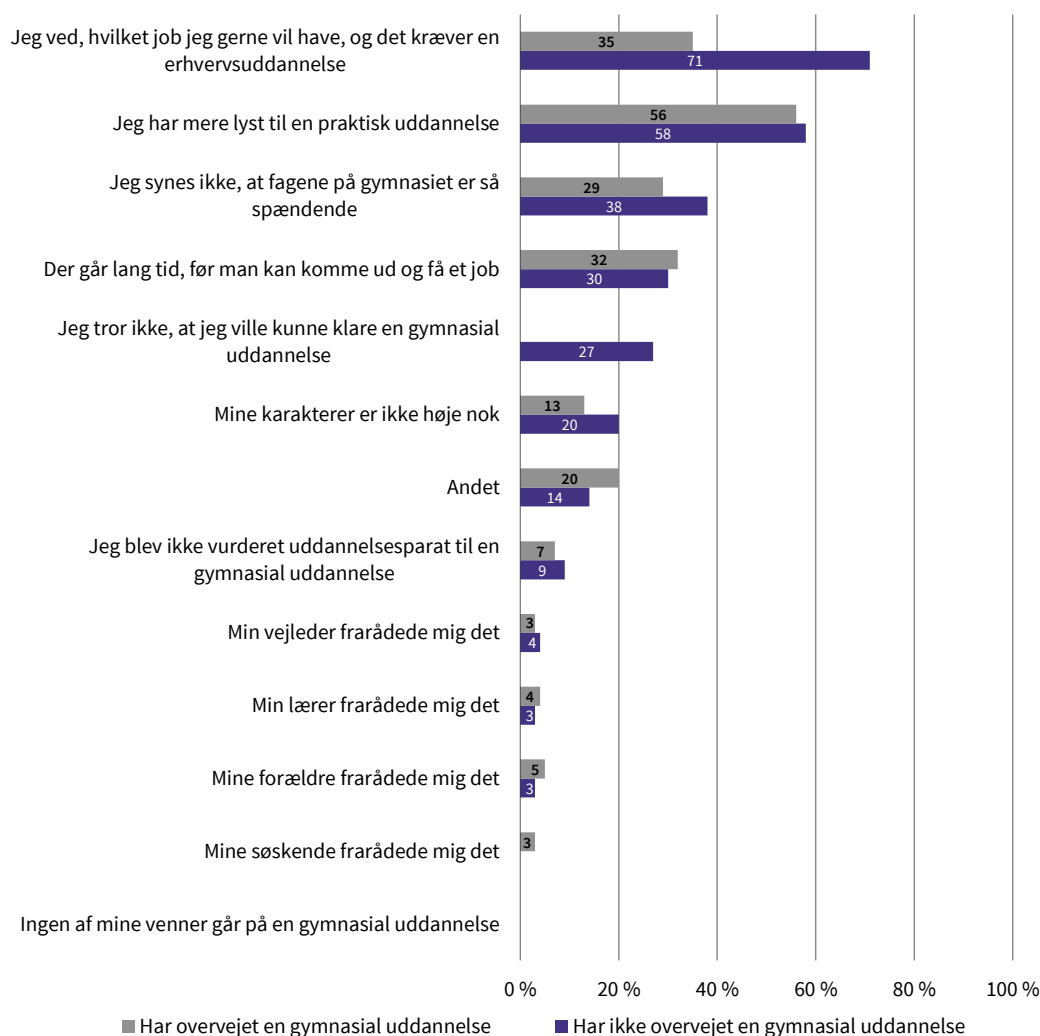
20 % af de unge, som har overvejet en gymnasial uddannelse, har svaret, at "Andet" har haft betydning, og har selv skrevet en begrundelse. Mange af disse unge fremhæver, at de med valget af eux kan kombinere en erhvervsuddannelse og en gymnasial uddannelse, og at de dermed får mulighed for en mere praktisk uddannelse, samtidig med at de har bedre muligheder i fremtiden.

⁵ Gennem et eux-forløb skal eleverne tilegne sig både erhvervskompetencer og generelle studiekompetencer på niveau med en toårig gymnasial uddannelse.

⁶ Formålet med oprettelsen af eux har blandt andet været at tiltrække unge til erhvervsuddannelserne, der ellers ville have valgt en gymnasial uddannelse (Rambøll og Metropol: Evaluering af eux 2017).

FIGUR 4.3

Faktorer som har betydning for fravalg af gymnasial uddannelse blandt unge, som har valgt en erhvervsuddannelse (N = 252)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9. klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2018.

Note: Dette spørgsmål er udelukkende stillet til de respondenter, der har svaret, at de starter på en erhvervsuddannelse (inkl. eux), når de er færdige med 9. klasse.

De unge, som *ikke* har overvejet en gymnasial uddannelse, fremhæver – ligesom de øvrige unge, der har valgt en erhvervsuddannelse – at de har mere lyst til en praktisk uddannelse (58 %).

Herudover er der væsentligt flere af de unge, der ikke har overvejet en gymnasial uddannelse, der svarer, at de ved, hvilken slags job de vil have, og at det kræver en erhvervsuddannelse (71 %). Endelig er der også en større andel af disse unge, der ikke synes, at fagene på gymnasiet er så spændende set i forhold til de unge, der har overvejet en gymnasial uddannelse.

I den åbne svarkategori beskriver de unge, som ikke har overvejet en gymnasial uddannelse, blandt andet, at de ikke har overvejet en gymnasial uddannelse, fordi de er skoletrætte, at de gerne vil i gang med at arbejde, og at de lægger vægt på muligheden for at tjene penge under uddannelsen ved at tage erhvervsuddannelse.

5 Synet på ungdomsuddannelserne

De unges valg og fravalg af ungdomsuddannelse skal i høj grad ses i lyset af deres syn på og forestillinger om de forskellige ungdomsuddannelser.

”Gymnasiet er det normale valg”. Sådan lyder det, når de unge i de kvalitative interviews skal sætte ord på, hvordan de ser på de forskellige ungdomsuddannelser. Udover at være ”normale” er de gymnasiale uddannelser ”hårde” og ”boglige”, men de ”holder dine muligheder åbne”, og ”forbedrer dit liv”.

På erhvervsuddannelserne ”går man mindre i skole” og ”arbejder mere praktisk” – men man ”vælger en vej for resten af livet”. Det er de centrale opfattelser, der knytter sig til de forskellige typer af ungdomsuddannelser, og som – direkte eller indirekte – har betydning for de unges valg og fravalg.

5.1 De gymnasiale uddannelser

Med den gymnasiale uddannelse som ”det normale valg” henviser de interviewede unge til, at det er den type ungdomsuddannelse, som langt de fleste kammerater fra klassen og i omgangskredsen overvejer at vælge eller har erfaringer med. Dermed bliver valget af en gymnasial uddannelse normalt og oplagt.

Derudover er der særligt fire fortællinger, der går igen, når de unge taler om deres forståelser og syn på de gymnasiale uddannelser.

De fire fortællinger kan opsummeres i følgende udsagn:

1. De gymnasiale uddannelser forbedrer mine vilkår
2. De gymnasiale uddannelser holder mine muligheder åbne
3. De gymnasiale uddannelser er hårde at gennemføre
4. De gymnasiale uddannelser er for dem, der godt kan lide at gå i skole.

5.1.1 De gymnasiale uddannelser forbedrer mine vilkår

Mange af de interviewede unge oplever, at man med en gymnasial uddannelse sikrer sig de bedste muligheder i livet. Som en pige forklarer om sit valg af en gymnasial uddannelse:

”Jeg har selv lyst. Jeg kan godt lide at lære. Og det vil forbedre mine vilkår senere hen i livet.”

Bag denne betragtning om, at en gymnasial uddannelse forbedrer ens vilkår i livet, ligger en antagelse om, at de gymnasiale uddannelser – særligt de treårige – fører til et godt arbejde med en god løn. De unge peger eksempelvis på, at man på en gymnasial uddannelse lærer flere ting, sammen-

lignet med en erhvervsuddannelse. Disse ”ting” skal bruges, når man fortsætter på en videregående uddannelse, og er med til at sikre, at man både får et godt arbejde og en god løn. De unges fortællinger kredser således om en række gode ting i fremtiden, der opnås igennem en gymnasial uddannelse. Disse overvejelser om fremtiden får blandt andet en af de unge i undersøgelsen til at pege på, at mange unge føler, de bliver nødt til at tage en gymnasial uddannelse, fordi det skaber de bedste forudsætninger for ens liv:

”Jeg tror, at der er mange, der føler, at de bliver nødt til at tage en gymnasial uddannelse. Nu har der jo været en hel masse kampagne med, at nu skal man tage en erhvervsuddannelse, og det kan du godt og wuhuu, men jeg tror, at der er mange, der stadig føler, at de er nødt til at tage en gymnasial uddannelse.”

5.1.2 De gymnasiale uddannelser holder mine muligheder åbne

Når de unge taler om de gymnasiale uddannelser, taler de ikke kun om, at man får gode muligheder i livet som følge af valget af en gymnasial uddannelse. De fortæller også om, hvordan man med et valg af en gymnasial uddannelse konkret får flere valgmuligheder, end hvis man vælger en erhvervsuddannelse. Fx fortæller en af de unge, hvorfor hun vælger en gymnasial uddannelse:

”Jeg tror, at jeg skal i gymnasiet. Jeg tror bare, jeg skal på en stx, det almindelige. Det er bare sådan – jeg tænker, det er det, jeg kan bruge til mest, sådan bredt. Jeg ikke helt sikker på, hvad jeg vil bagefter. Der er stadigvæk så mange muligheder.”

De gymnasiale uddannelser giver den enkelte mere tid til at sætte sig ind i og vælge imellem de mange uddannelses- og fremtidsmuligheder. Mange unge fortæller, at de ikke føler sig klar til at tage et valg, der påvirker deres fremtid i det omfang, som et valg af ungdomsuddannelse gør. Og valget af en gymnasial uddannelse bliver i den forbindelse en måde at håndtere den usikkerhed, fordi netop det valg kan udskyde beslutningen i tre år.

Det er særligt en fortælling, der gør sig gældende for det almene gymnasium. Flere unge påpeger nemlig, at både hhx og htx snævrer deres muligheder ind ved at være mere målrettede og have et fokus på særlige fagområder.

5.1.3 De gymnasiale uddannelser er hårde at gennemføre

De gymnasiale uddannelse er hårde og krævende at gennemføre. Sådan beskriver mange af de unge deres tanker om de gymnasiale uddannelser. Her peger de unge særligt på mængden af lektier og på det karakterpres, de forbinder med denne type af ungdomsuddannelser. En pige forklarer, at der er meget fokus på karakterer i hendes klasse, netop fordi alle i klassen er bevidste om de krav, der stilles på de gymnasiale uddannelser:

”Jeg synes, der er lidt pres på, om man får høje nok karakterer. Der er rigtig meget fokus på sådan noget med karakterer. Og det tror jeg, at der er for alle. Fordi det er høje krav, der er på uddannelserne.”

Forestillingerne om, at gymnasiet bliver hårdt, betyder, at nogle unge fravælger det – enten til fordel for en erhvervsuddannelse eller et år i 10. klasse, hvor de håber på at forbedre sig fagligt eller ”samle kræfter”. En anden gruppe af unge fortæller omvendt, at de forventer, at gymnasiet bliver hårdt, men at de ser frem til at få flere faglige udfordringer, end hvad de er vant til fra grundskolen. Endelig er der en tredje gruppe af unge, der vælger en gymnasial uddannelse på trods af deres be-

kymringer for lektier og karakterer. Disse unge beskriver i høj grad valget af gymnasiet som en selvfølgelig og et nødvendigt onde, som de glæder sig til, at de har overstået. I denne gruppe af unges overvejelser om en gymnasial uddannelse synes oplevelsen af nødvendigheden af en gymnasial uddannelse og forventningen om et godt studiemiljø og stemning på gymnasiet at veje op for tanker om, at det er en hård tid, de går i møde.

5.1.4 De gymnasiale uddannelser er for dem, der godt kan lide at gå i skole

I forlængelse af forestillingen om, at gymnasiet er hårdt at gennemføre, er der også blandt de unge en opfattelse af, at gymnasiet er for dem, der kan "lide at gå i skole" og kan lide "det boglige". For de unge, der interesserer sig for – og er gode til – de boglige fag i grundskolen, bliver en gymnasial uddannelse dermed et helt naturligt valg og en fortsættelse af grundskolen. En ung forklarer eksempelvis, at det gav sig selv, at han skulle have en gymnasial uddannelse, fordi han er glad for at gå i skole:

Altså, i Brønderslev, der hvor jeg bor, der er den eneste ungdomsuddannelse, der ligger, det er gymnasiet. Det er også der, jeg sådan måske bedst kan se mig selv. Fordi sådan, jeg er glad for at gå i skole og sådan noget, så jeg skal i hvert fald have en gymnasial og ikke en erhvervsuddannelse. [...] Så det gav nok lidt sig selv.

Omvendt er der en gruppe af unge, der fremhæver, at de ikke har været så glade for skolen, og at de derfor bevidst fravælger en gymnasial uddannelse, der bare ville være "mere af det samme."

5.2 Erhvervsuddannelserne

Når de unge taler om gymnasiet som det mest normale valg, bliver et valg af en erhvervsuddannelse automatisk til noget særligt.

Der er særligt tre fortællinger, der går igen, når de interviewede unge taler om erhvervsuddannelserne:

1. Erhvervsuddannelserne er for de skoletrætte
2. På erhvervsuddannelserne er man aktiv og gør noget i praksis
3. Når man vælger en erhvervsuddannelse, vælger man en vej for resten af livet.

5.2.1 Erhvervsuddannelserne er for de skoletrætte

Det er et udbredt perspektiv blandt de interviewede unge, at erhvervsuddannelserne er gode, hvis man er træt af at gå i skole – fordi undervisningen på en erhvervsuddannelse i mindre grad minder om den undervisning, de unge kender til fra grundskolen. Hvor gymnasiet er for de unge, der er glade for skolen, bliver erhvervsuddannelserne for de skoletrætte. Som en ung fortæller:

"Jeg er bare sikker på, at jeg ikke rigtig kan overskue så meget skole, hvis man kan sige det sådan. Når jeg allerede ikke synes det nu, så tror jeg bare ikke, at jeg kan sætte mig ind i at gå et gymnasium eller skole tre år mere. Jeg vil også gerne have en erhvervsuddannelse, hvor jeg kan prøve en masse ting, samtidig med at jeg går i skole. [...] Jeg vil sige, at jeg er ikke så glad for skole, at jeg vil tage gymnasiet."

De unge er bevidste om, at erhvervsuddannelserne tilbyder andre fag og andre måder at lære på, end de unge er vant til fra grundskolen. Konkret fremhæver flere unge, at man på en erhvervsuddannelse skal være i lære meget af tiden og dermed skal tilbringe væsentlig mindre tid i et klasse-lokale, end man gør i grundskolen – og end hvis man skal på en gymnasial uddannelse. Flere unge – også unge, der har valgt gymnasiet – udtrykker, at det tiltaler dem, at erhvervsuddannelserne på den måde giver mulighed for at prøve arbejdsplads og arbejdsgange af, mens man stadig går i skole.

5.2.2 På erhvervsuddannelserne er man aktiv og gør noget i praksis

Når de unge taler om, hvad der kendetegner erhvervsuddannelserne, peger de i forlængelse af ovenstående på, at man er mere fysisk aktiv i undervisningen på erhvervsuddannelserne end på de gymnasiale uddannelser. En ung beskriver fx erhvervsuddannelserne som et tilbud til ”dem, der har for meget krudt i røven”. En anden ung, der selv skal begynde på en erhvervsuddannelse, fortæller, at han på grund af den fysiske aktivitet ikke er bekymret for at miste koncentrationen, som han ellers altid har gjort i grundskolen:

”Jeg har aldrig rigtig kunnet koncentrere mig i timerne. Jeg har det fint nok med dem fra klassen. Men alt det faglige gider jeg ikke rigtigt. Jeg har altid helst villet arbejde. [På landbrugsskolen], der er man ude at lave noget. Så har man nogle timer inden middag, og så efter timerne er man ude at lave noget. Det er derfor, jeg har valgt landbrugsskolen.”

Andre unge peger på, at man på erhvervsuddannelserne skal fremstille et håndværksmæssigt produkt, og at det i sig selv kan være motiverende at gøre noget i praksis.

5.2.3 Når man vælger en erhvervsuddannelse, vælger man en vej for resten af livet

”Når man vælger en erhvervsuddannelse, vælger man en vej for resten af livet”. Sådan siger flere af de interviewede unge, når de skal svare på, hvordan de ser på erhvervsuddannelserne. Denne opfattelse gør, at flere unge oplever, at det er svært at vælge en erhvervsuddannelse. For nogle unge er det svært at finde den sikkerhed, der skal til, for at de er trygge ved at vælge en erhvervsuddannelse frem for en gymnasial uddannelse. For andre unge er det svært at overskue de mange uddannelser, der tilbydes på erhvervsskolerne. Som en ung udtrykker det:

”En erhvervsuddannelse [har] ret mange uddannelser. Der er så mange forskellige, og de fører forskellige veje hen. Man er lidt usikker på, om man skal tage den ene eller den anden vej.”

I forlængelse heraf fremhæver flere af de unge, at de gerne vil kunne skifte retning, hvis de finder ud af, at de har valgt noget forkert, men at de er i tvivl om mulighederne for at vælge om, hvis man først har valgt en erhvervsuddannelse – både hvis man ønsker en anden erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse.

Her fremhæver de unge eux som en god mulighed, der kombinerer det at ”komme ud og prøve noget i praksis” med en gymnasial eksamen, der giver bedre muligheder for at skifte retning og læse videre. En udfordring for de unge, der har overvejet eux, er dog, at de oplever, at det er svært at vælge faglig retning, fordi de endnu ikke ved, hvad de gerne vil arbejde med i fremtiden.

Synet på ungdomsuddannelserne blandt unge i 9. klasse

© 2019 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: Johner

ISBN (www) 978-87-7182-269-4

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk